

The Jurisprudential Challenge of the Philosophy of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Explaining the mental Health of the Individual and Society

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Narges Fooladi¹,
Abasali Heydari^{2*},
Mehdi Fallah³

How to cite this article

Narges Fooladi, Abasali Heydari, Mehdi Fallah, The Jurisprudential Challenge of the Philosophy of Enjoining the Good and Forbidding the Evil in Explaining the mental Health of the Individual and Society, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2021:5(3); 27-32

1. PhD student, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran.

2. Assistant Professor, Fiqh and Fundamentals of Islamic Law Department, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran (Corresponding Author).

3. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Qom Branch, Shahid Mahalati Higher Education Complex, Qom, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: aa-heidari@iau-arak.ac.ir

Article History

Received: 2021/09/23

Accepted: 2021/12/06

Published: 2021/12/21

ABSTRACT

Purpose: The purpose of the current research is the strict implementation of what is good and what is forbidden, and since what is good and what is forbidden is directly related to religion, the world, and the reputation of individuals, it has a special sensitivity.

Materials and Methods: The current research method is analytical-descriptive and using library resources and background literature.

Findings: According to the concept of enjoining the good and forbidding the evil, it was stated that these two duties are the most basic and efficient means to guide the individual and consequently society. On the other hand, the verses and narrations included in this field, we came to the conclusion that Islam, by legislating these two religious branches, wants to educate the people of the society in such a way that all people have a sense of responsibility towards each other. And this is the thing of the good and the prohibition of the bad, which strengthens the foundations and religious beliefs. The lack of enjoining the good and forbidding the evil and the conformity of this duty with social needs is quite evident in the words of God Almighty and the Infallible Imams (as).

Conclusion: In the current era, which threatens the comprehensive health of mankind, returning to religious teachings and teachings is the guarantor of the comprehensive health of the Islamic society, and this divine duty is a suitable cover for the protection of the individual and the society.

Keywords: Famous, Negative, Mental Health, Individual, Society

چالش فقهی فلسفه امر به معروف و نهی از منکر در

تبیین سلامت روان فرد و جامعه

نرگس فولادی^۱

دانشجوی دکتری، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران.

عباسعلی حیدری*

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران (نویسنده مسئول).

مهدی فلاح^۲

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد قم، مجتمع آموزشی عالی شهید محلاتی، قم، ایران.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر اجرای دقیق امر به معروف و نهی از منکر است و از آنجا که امر به معروف و نهی از منکر به طور مستقیم با دین و دنیا و آبروی افراد مرتبط است از حساسیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش حاضر تحلیلی-توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه و ادبیات پیشینه انجام گرفته است.

یافته‌ها: مسأله امر به معروف و نهی از منکر از کلیدی‌ترین و اساسی‌ترین مسأله اسلامی است، آیات و روایات زیادی این آموزه دینی، اجتماعی و سیاسی را مورد تأکید قرار داده و ابعاد مختلف آن را بررسی و گوشزد کرده‌اند. امر به معروف و نهی از منکر، موضوعی بسیار حساس است و باید با مهر و عطوفت و انتخاب بهترین روش‌های اخلاقی همراه گردد. هنگامی که فرد به تزکیه نفس خویش می‌پردازد این عمل وی زمینه مناسبی در پرورش ظرفیت درونی و به دنبال آن سلامت روان را در پی دارد. همان‌گونه که رها کردن این واجب الهی، هلاکت بار و خطرآفرین است، اجرای آن نیز بدون رعایت حدود و توجه به شرایط و مراتب و روحیات و ظرفیت افراد، زیانبار خواهد بود.

نتیجه‌گیری: در عصر حاضر که سلامت همه جانبه بشر را تهدید می‌کند بازگشت به تعلیمات و آموزه‌های دینی ضامن سلامت همه جانبه جامعه اسلامی است و این فریضه الهی یک پوشش مناسب برای محافظت فرد و جامعه است.

کلید واژه‌ها: معروف، منکر، سلامت روان، فرد، جامعه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۵

* نویسنده مسئول: aa-heidari@iau-arak.ac.ir

مقدمه

یکی از مهم‌ترین موضوعات اخلاق اجتماعی برخورد با منکر و برقراری معروف در جامعه است. قرآن کریم در آیات متعددی اهمیت این موضوع را بیان می‌کند. در قرآن کریم حدود ۳۰ آیه با الفاظ و عبارات مختلف در خصوص امر به معروف و نهی از منکر نازل شده و علاوه بر آن در منابع و متون دینی احادیث و روایات ائمه نیز ثبت و ضبط شده و فقها و محدثین در کتب فقهی خود بابتی را در این عنوان باز کرده و درباره آن مطالب ارزنده‌ای را نگاشته‌اند. امر به معروف و نهی از منکر رمز برپایی دستورات الهی و شور و نشاط جامعه است و پیروی از این دستورات در نظم جامعه و هدایت افراد بسیار موثر است. چرا که پیروی از این دستورات و عمل به آنها ما را از بسیاری از انحرافات و کجروی‌ها نجات می‌دهد.

از طرف دیگر در جامعه کنونی و به دنبال تحولات عظیم علم روان شناسی، بحث سلامت روان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شد و علاوه بر آن در آموزه‌های دینی ما سلامت روان جایگاه بسیار مهمی دارد. رهنمودهای بسیار دقیقی و با ارزشی را برای تأمین سلامت آدمی در به دست آوردن زندگی بهتر و رسیدن به سلامت روانی بیان نموده‌اند. اکثر متخصصان علوم اجتماعی بر این باورند که سلامت معنوی و روانی افراد تأثیر مستقیمی بر شکل‌گیری نظام اجتماعی سالم و سعادت‌مند دارد که برای رسیدن به این مقاصد باید از یک راهکار جامع و کامل از جمله امر به معروف و نهی از منکر استفاده کرد. چرا که امر به معروف و نهی از منکر فرایندی است که تمام اقشار جامعه را به تلاش و می‌دارد تا نیازهای آرامش روح، روان و اجتماع را تأمین نماید.

مفهوم شناسی امر به معروف و نهی از منکر

واضح است که لازمه پرداختن به امر به معروف و نهی از منکر، شناخت آن است. حرکت بدون شناخت در هر موضوعی رفتن به سوی تاریکی است و امر به معروف و نهی از منکر در آیات و روایات و علوم تربیتی داری مفهومی بس گسترده است از جمله:

معروف از ماده عرف و به معنای شناخته شده به عنوان خوبی است و به آن دسته از سنت‌های رایج در جامعه اطلاق می‌شود که عقلای جامعه آنها را به خوبی می‌شناسند. به بیان دیگر فعلی است که با عقل، شرع و اصل اخلاقی رایج در جامعه مغایرت نداشته باشد.

منکر به معنای ناشناخته، زشت و بد تبیین شده و عبارت است از فعلی که عقول صحیح و شرع به زشتی و قبح آن حکم کند [۱].

«معروف» در لغت به معنای نیکی و خوبی شناخته شده و «منکر» به معنای زشت، ناپسند و مردود آمده است [۲].

محقق حلی می‌گوید:

معروف عبارت است از هر کار نیکی که علاوه بر نیکی آن، انجام دهنده‌اش آن را به این وصف (نیکی) بشناسد، یا با وجود شخص دیگری، از طریق اجتهاد و تقلید به این عنوان شناسانده شود و منکر

عبارت است از هر کار قبیحی که انسان قبح و بدی آن را شناخته و یا از ناحیه شرع به قبح آن پی ببرد [۳].

در احکام دین به تمام واجبات و مستحبات «معروف» و به تمام محرمات و مکروهات «منکر» گفته می‌شود. امر به معروف و نهی از منکر، واجب کفایی است که اگر افرادی به قدر کفایت به آن اقدام کنند، تکلیف از دیگران ساقط می‌شود و اگر با فراهم بودن شرایط، همه افراد آن را ترک کرده باشند، همه آنها ترک واجب کرده‌اند [۴].

امر به معروف در اصطلاح نیز تعارف و برداشت های متعددی دارد شهید ثانی در توضیح امر به معروف فرموده است: «امر به معروف، وادار کردن دیگران به پیروی از اوامر پروردگار است، به زبان باشد یا به عمل در این تعریف نوعی تأکید بر اجبار شده و امر به معروف را با بکارگیری فعل «وادار کردن» همراه با اجبار تعریف نموده است. این در حالی است که میرشریف جرجانی در این مورد می‌نویسد: «امر به معروف، ارشاد و راهنمایی به راه‌های نجات است».

نهی از منکر مانع شدن از انجام گناهان است. آن هم به زبان باشد یا به عمل. در این تعریف نیز شهید ثانی با استفاده از فعل مانع شدن نوعی جبر قائل شده است. این در حالی است که میرشریف جرجانی نیز در تعریف نهی از منکر فرموده است: «نهی از منکر باز داشتن از اموری است که با شریعت سازگاری ندارد».

شیخ صدوق در توضیح امر به معروف و نهی از منکر می‌گوید: امر به معروف و واداشتن دیگران به پیروی از اوامر خداوند و نهی از منکر مانع شدن از انجام گناهان به صورت زبانی یا عملی است [۵].

شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر

علم و آگاهی نسبت به معروف و منکر

اشخاصی که امر به معروف و نهی از منکر را انجام می‌دهند لازم است که معروف‌ها و منکرها (واجب و مستحب؛ حرام و مکروه) را بشناسند. همچنین شناخت و آگاهی از شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر ضروری است تا دچار اشتباه و سرگردانی نشود. آنان که بدون شناخت صحیح از معروف و منکر دیگران را امر و نهی می‌کنند، نه تنها خدمتی انجام نمی‌دهند، بلکه چه بسا باعث گمراهی دیگران نیز می‌شوند. برای امر به معروف و نهی از منکر باید معروف و منکر را شناخت و دانست که چه کاری در محدوده معروف قرار دارد تا امر به آن لازم باشد و چه کاری را در محدوده منکر جا می‌گیرد تا نهی از آن واجب باشد. باید زیبا بودن معروف و زشت بودن منکر را به مخاطب خود بشناسانیم و در واقع، باید آثار و پیامدهای معروف‌ها و منکرها را بیان کنیم امر به معروف و نهی از منکر باید به گونه‌ای انجام شود که موجب وارد آمدن خدشه به شخصیت کسی نشده و با نرمی گفتار و بیان مؤدبانه، تأثیر چند برابری داشته باشد امام صادق (ع) در این باره می

فرمایند: امر به معروف در کار خود نیازمند شناخت حلال و حرام است [۶].

احتمال تأثیر

مشهور فقها می‌گویند امر به معروف و نهی از منکر در صورتی واجب است که فرد احتمال بدهد که امر و نهی در زمان خطاب و نسبت به مخاطب - تارک معروف و فاعل منکر - تأثیرگذار است؛ لذا اگر امر به معروف و ناهی از منکر بدانند امر و نهی فعلاً و نسبت به مخاطب اثر ندارد، امر به معروف و نهی از منکر واجب نخواهد بود. احتمال تأثیر بر دیگران از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ چرا که هدف اصلی این فرضیه تحقق معروف‌ها و جلوگیری از وقوع یا رفع منکر است.

مثلاً محقق حلی در شرایع می‌گوید: شرط دوم برای وجوب امر به معروف و نهی از منکر، این است که احتمال بدهد انکارش تأثیر می‌کند. بنابراین اگر گمان یا علم داشته باشد که امر و نهی تأثیر ندارد، امر به معروف و نهی از منکر واجب نمی‌شود [۷].

شهید ثانی نیز در شرح لمعه می‌نویسد: یکی از شروط امر به معروف و نهی از منکر، این است که امرکننده یا نهی کننده احتمال تأثیر داشتن امر و نهی را بدهد، به این صورت که تأثیر امر به معروف و نهی از منکر را ممتنع نمی‌داند، بلکه با توجه به ظاهر حال خودش، اثر کردن سخن خود را ممکن بداند. لذا همین که تأثیر کلام خود را ممتنع نمی‌داند، اقتضا می‌کند که امر به معروف و نهی از منکر برای او واجب باشد [۸].

استمرار گناه تشخیص اصرار با توجه به شرط اصرار بر گناه در وجوب امر به معروف و نهی از منکر، اینک این سؤال پیش می‌آید که امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر از کجا پی به قصد اصرار و عدم اصرار معصیت کار ببرد؟

در پاسخ به این سؤال باید گفت: از دیدگاه مرحوم امام خمینی و دیگر فقها، اصرار در یکی از این دو صورت ثابت می‌شود:

علم یا اطمینان امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر به این که گنهکار تصمیم بر انجام مجدد معصیت را دارد، در این صورت اصرار ثابت شده، وجوب امر به معروف و نهی از منکر قطعی است.

قبلاً امر به معروف یا ناهی از منکر می‌دانست که گنهکار قصد استمرار معصیت دارد و اینک شک می‌کند که گنهکار بر این عزم خود باقی است یا نه، در این صورت هم احتمال می‌رود اصرار ثابت شده و وجوب امر به معروف و نهی از منکر به قوت خود باقی باشد [۹].

بنابراین در موارد ذیل، وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط است:

اجتماعی اندیشیده و تمهیدات فراوانی مهیا کرده است که از جمله آنها میتوان به دستور دینی «امر به معروف و نهی از منکر» اشاره کرد [۱۰].

بر اساس این وظیفه شرعی، هر کس علاوه بر مسؤولیت حفظ و کنترل خویش، در قبال دیگران نیز مسؤول است؛ به گونه‌ای که هر فرد جامعه اصلاح خود را در گرو تحقق صلاح محیط زندگی خود می‌داند. در حقیقت، یک فرد به منزله نگهبانی است که در جامعه بر برج و باروی مرزهای نیکی‌ها و پلیدی‌ها جای گرفته و برای تحقق خیر و صلاح عمومی پاس می‌دهد. او مکلف است که هرگونه لغزش همراهان را چون خطای خویش دانسته و به محض آگاهی و شناخت آنها در صدد علاج برآید. اگر خوبی‌ها را مشاهده کرد، ترغیب و تأیید و همراهی نماید؛ (تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى)، (مائده ۲/۲) اگر رفتارها را در مسیر رشد و صلاح ندید، از آنها دوری گزیده و حتی دیگران را از گرایش به آن سوی باز دارد؛ (و لا تعاونوا علی الإثم و العداون). بی‌تردید، این از ویژگی‌های آیین اسلام است که به جهت جاودانگی و همگانی بودن این دین، و ضرورت پاسخگویی به تمامی مشکلات بشریت، به حل معضلات اخلاقی و رفتاری جامعه با تکلیف به فریضه امر به معروف و نهی از منکر پرداخته است. البته جای این دستور اجتماعی با این ویژگی در فرهنگ‌ها، دیگر کاملاً خالی است [۱۰].

نقش امر به معروف و نهی از منکر در سلامت روان با توجه به تعاریف متعددی که در باره فریضه امر به معروف و نهی از منکر بیان شده مشخص می‌گردد که این فریضه مهم گستره بسیاری دارد و محدود به یک فرد و یا تنها عده‌ای خاص نمی‌گردد، بلکه شامل تک تک افراد جامعه می‌گردد. و باید سلامت روان فرد و جامعه تحت تأثیر این فریضه مورد بررسی قرار بگیرد.

الف: نقش امر به معروف و نهی از منکر در سلامت روان فرد آنچه از آیات و روایات برداشت می‌شود این است که امر به معروف و نهی از منکر دارای جنبه فردی و اجتماعی است. جنبه فردی آن از لحاظ خودداری و پرهیزکاری از گناه و کارهای بد و نیز عمل و نگرش مثبت به اعمال پسندیده و درست است. دقت نظر در این مطلبی که فرد با در نظر نگرفتن امر به معروف و نهی از منکر چه جایگاهی دارد؛ دلایل و شواهد بسیاری مطرح شده است.

در آیین مقدس اسلام کمتر واجبی به پای امر به معروف و نهی از منکر می‌رسد؛ تا آنجا که حضرت علی (ع) در این باره می‌فرمایند: «همه کارهای نیک و جهاد در راه خدا، برابر امر به معروف و نهی از منکر، چون دمیدنی است به دریای پر موج پهناور». همچنین این امام بزرگوار در تبیین نقش امر به معروف و نهی از منکر می‌فرمایند: «آنکس که مقهور و مغلوب شهوات خوششتن است خواری و ذلتش به مراتب بیش از این برده زر خرید است».

الف) نشانه‌هایی از عاصی آشکار شود که موجب یقین یا اطمینان برای امر به معروف و نهی از منکر گردد، مبنی بر این که گنهکار توبه نموده و از گناه خود دست برداشته است.

ب) دو شاهد عادل (که در فقه از آن تعبیر به «بینه» می‌شود) گواهی دهند که معصیت کار دست از گناه خود برداشته و بنا ندارد آن را ادامه دهد، در این صورت نیز وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط است به شرط اینکه مدرک گواهی آن دو شاهد، احساس یا قریب به آن باشد نه گمانه‌زنی و تخمین و گرنه وجوب این دو فریضه ساقط نمی‌گردد.

ج) اظهار ندامت و پشیمانی از جانب خود عاصی.

د) نشانه‌های گمان‌آور مبنی بر این که شخص گنهکار، معصیت خود را رها نموده، در این صورت بعید نیست که وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط گردد.

ه) امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر شک داشته باشد در اینکه عاصی تصمیم بر ادامه معصیت دارد یا نه، در این صورت نیز بعید نیست که وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط گردد [۹].

خالی بودن از مفسده

منظور از مفسده در مقام ترک یا وجوب عمل به امر به معروف و نهی از منکر چیست؟ پاسخ: مفسده در لغت به چیزی گفته می‌شود که علت فساد و تباهی است و در اصطلاح فقه، در حوزه احکام فردی به هر چیزی گفته می‌شود که زمینه گناه را برای انسان فراهم می‌کند و در حوزه احکام اجتماعی چیزی است که موجب بروز ناهنجاری، درگیری و اختلاف، سستی عقاید مردم و ضررهای مختلف می‌گردد که در جای خود مورد استفاده قرار می‌گیرد. (مکارم شیرازی، ذیل ماده مفسده)

امر به معروف و نهی از منکر در جامعه

از نظر جامعه‌شناسی اسلام مکتبی جامع و آیینی کامل است که هم برای ویژگی‌های زندگی فردی انسان و هم برای شکل‌دهی به روابط سالم اجتماع، برنامه‌ریزی کرده است. از طرفی، بیشتر دستورات دین، حتی در بخش‌هایی که به احکام عبادی و تنظیم رابطه فرد با خدایش پرداخته، از جنبه‌های اجتماعی نیز برخوردار است. رفتارهای شخصی افراد، گرچه در مرحله نخست تأثیر مستقیم بر روح و روان شخص برجای می‌گذارد، اما از محدوده ضمیر فرد فراتر می‌رود و به اجتماع نیز می‌رسد. خصوصیات فردی و خلقیات شخصی که در رفتار عضوی از جامعه ظاهر می‌شود، به سان موجودی متحرک عمل می‌کند و حصار محدود محل پیدایش خویش را درهم می‌شکند و در شاکله محیط اجتماعی به جریان می‌افتد. آیین اسلام که در پی آراستن روان فردی انسان و ترسیم ساختار زندگی جمعی بر اساس فضائل اخلاقی است، برای کنترل این حرکت خزننده در کالبد

کاری می‌دانند و چنانچه خود را خارج از نظارت بدانند به سمت خودرایی و استبداد حرکت خواهند کرد.

در اصل هشتم قانون اساسی تصریح شده است: «در جمهوری اسلامی ایران، دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند. چنانکه خداوند متعال نیز می‌فرماید: «والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر».

دین مقدس اسلام نیز به گونه‌ای برای بشر پایه‌ریزی شده است که تمام اهداف عالیه اخروی و دنیوی را در بر گرفته و خداوند تبارک و تعالی مقام خلیفه الهی را مختص انسان قرار داد تا قسط و عدل در جامعه رعایت شود.

نتیجه‌گیری

باتوجه به مفهوم امر به معروف و نهی از منکر بیان شد که این دو فریضه، اساسی‌ترین و کارآمدترین وسیله برای هدایت فرد و به تبع آن جامعه می‌باشد. از طرفی دیگر آیات و روایات وارد شده در این زمینه به این نتیجه رسیدیم که اسلام با تشریح این دو فروع دینی می‌خواهد طوری به تربیت افراد جامعه بپردازد که همه افراد نسبت به یکدیگر حس مسئولیت‌پذیری داشته باشند و همین امر به معروف و نهی از منکر است که باعث استحکام پایه‌ها و باورهای دینی می‌شود. فقدان امر به معروف و نهی از منکر و منطبق بودن این فریضه با نیازهای اجتماعی در کلام خداوند متعال و ائمه معصوم علیهم السلام کاملاً مشهود است و این فریضه مهم راهکاری اثبات شده در تبیین سلامت فرد و جامعه می‌باشد. در واقع باید اذعان داشت که برای در امان ماندن از بحران بیماری‌های روحی و جسمی که عصر حاضر را تهدید می‌کند چاره‌ای جز بازگشت به تعلیمات و آموزه‌های دینی نمی‌باشد و همین امر به معروف و نهی از منکر به منزله پوششی برای محافظت فرد و جامعه است. که در صورت اجرای دقیق آن محبت و دوستی میان جامعه رواج می‌یابد.

References

1. Esfahani Ragheb, Hossein bin Muhammad, *Al-Mufardat Fi Gharib Al-Qur'an*, Qom, Dar Al-Qalam Publications, 1416 AH.
2. Louis Maalouf, *Al-Manjad Fi Lallagheh and Al-Alam*, Tehran, Esmailian Publications, 1362.

قرآن کریم نیز در تبیین نقش امر به معروف و نهی از منکر فردی اشارات بسیاری نموده است. خداوند تبارک و تعالی در سوره شمس پس از یازده سوگند بی‌درپی خاطر نشان فرموده است که هر کسی در تزکیه نفس خویش بکوشد و به عبارتی امر به معروف و نهی از منکر درونی پیشه نماید و ضمیر خویش را از افکار بد و اخلاق ناپسند منزه سازد رستگار و سعادتمند است و آن کس که اندیشه‌های پلید و خلیقات ناپاک را از صفحه خاطر نزاید و دل به راه فساد و گمراهی سوق دهد بدبخت و زیانکار خواهد بود [۱۱].

بنابراین پیامبران و اولیای الهی برای انسان سازی مکارم اخلاقی را پایه‌گذاری نمودند و این سجایای انسانی را به مردم آموختند و این گونه مسلمین از عالی‌ترین صفات انسانی بر خوردار شدند.

حضرت علی(ع) انسان‌هایی را که به‌طور کامل امر به معروف و نهی از منکر را رها کرده‌اند تا آنجا که حتی در دل خویش نیز از ناهنجاری‌های آشکاری که انجام می‌پذیرد، بیزاری نمی‌جوید و در شمار مرده‌ها دانسته است. ایشان به تفاوت انسان‌ها درباره این مسئله می‌فرماید:

از مردمان، کسی است که کار زشت را ناپسند می‌شمارد و به دست و زبان و دل خود، آن را خوش نمی‌دارد. چنین کسی ویژگی‌های نیک را به کمال رسانیده است. از آنان کسی است که به زبان و دل خود انکار کند و دست به کار نبرد. چنین کسی دو خصلت از خصلت‌های نیک را فرا گرفته و خصلتی را تباه ساخته است. همچنین از آنان کسی است که منکر را به دل زشت می‌دارد ولی با دست و زبان خویش اقدامی نمی‌کند. چنین کسی دو ویژگی را که شریف‌تر است، ناپود ساخته و به یک ویژگی پرداخته است. نیز از آنان کسی است که منکر را با زبان و دست و قلب رها ساخته است؛ چنین کسی مرده‌ای میان زندگان است [۱۲].

۲- نقش امر به معروف و نهی از منکر در سلامت روان جامعه در تبیین نقش فریضه امر به معروف و نهی از منکر در سلامت جامعه سخن‌های زیادی بیان شده به‌طوری که امیر المومنین حضرت علی(ع) در این باره می‌فرماید: «لتأمرن بالمعروف و لتنهون عن المنکر او لیسلمن علیکم شرارکم فیسومونکم سو، العذاب». باید به معروف امر کنید و از منکر نهی نمایید، یا اشرار بر شما چیره می‌شوند و بی‌پروا بدترین عذاب را به شما می‌رسانند [۱۲].

از مهم‌ترین ابزارهای نظارتی که دین مبین اسلام در جامعه معرفی می‌کند و آن را ضامن سلامت جامعه می‌داند انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر است. یک نظارت عمومی از طرف همگان برای گسترش معروف و پیشگیری از تسری منکر در جامعه. اولین گروهی که نیازمند نظارت عمومی مردم در جامعه هستند حاکمین و صاحبان قدرت می‌باشند؛ چرا که آنان خود را قادر به انجام هر

3. Hali, Mohaghighi, Najmuddin Jafar Bin Hasan, Islamic Laws in Halal and Haram Issues, Qom, Ismailian Institute, 2009.
4. Bani Hashemi Khomeini, Mohammad Hassan. Jurisprudence Education According to the Fatwas of the Supreme Imitators, Qom, Modaresin Society, 2007.
5. Sadouq, Mohammad bin Ali, Al-Khasal, corrected by Ali Akbar Ghafari, Tehran, Maktabeh al-Islamiya, 1348.
6. Gilani, Abdul Razzaq, translated by Misbah al-Sharia, Tehran, Payam Haq, 1377.
7. Ameli, Hour, Muhammad bin Hasan, the description of Shi'ite means until the study of Shari'a issues, Beirut, Dar Ihya al-Trath al-Arabi, 1330 A.H.
8. Makarem Shirazi, publication date 01/31/1394.
9. Khomeini, Imam, Commentary on the Hadith of the Soldiers of Aql and Jahl, Imam Khomeini's Editing and Publishing Institute, 1998.
10. Michael Cook, Worthy and Unworthy in Islamic Thought, translated by Mohammad Hossein Saket, Contemporary View, 2015.
11. Falsafi, Mohammad Taqi, (the role of good and evil in environmental health, Rafsanjan Journal of Medical Sciences, 6th year, 2006, number 4 (series 24).
12. Qaraati, Mohsen, Enjoining the Good and Forbidding the Evil, Cultural Center of Lessons from the Qur'an, Tehran, 2001.